

Obsah

Rituál a symbol jako etičtí činitelé výzkumu	15
I. KOŘENY RITUALITY	21
I.1. Původ kultury, performativnost a ritualita	23
I.1.1. Jazyk kultury jako prostředek vyjádření svobody i sounáležitosti individua k celku	23
I.1.2. Role „akulturace“ v životě člověka ve vztahu k umění a k výchově	25
I.1.3. Kultura a příroda („kulturní krajina“)	28
I.2. Rituál a symbolické vyjadřování	31
I.2.1. Role symbolického vyjadřování v psychofyzickém vývoji jedince	31
I.2.2. Význam integrace a prostupnosti mentálních schopností ..	32
I.2.3. Integrativní význam symbolu, symbol versus symptom	34
I.2.4. Role performativního prvku v propojování prostoru individua s prostorem Univerza	37
I.2.5. Funkce rituálu v individuaci a socializaci, prahové prostory	41
I.2.6. Rituál jako příležitost průniku života a umění	46
I.3. Rituál, věda, metafyzika, mýtus, teologie a umění	49
I.3.1. Rituál ve vztahu k poznání	49
I.3.2. Rituál ve vztahu k bytí	49
I.3.3. Rituál versus fiktivní paradigmata	50
I.4. Význam rituálu z pohledu filozofie umění a filozofie výchovy	51
I.4.1. Estetická tvořivost jako práce	51
I.4.2. Rituál a ontologickognozeologické aspekty výchovy	52
I.4.3. Rituál a podstata vědění a epistémé	54
I.4.4. Individualita a kolektivní vědomí	56
I.5. Akční smíření dichotomie empirie a racia v rituálu	59
I.5.1. Rituál a jednota protikladného	59
I.5.2. Racionální a iracionální aspekty umění, umění jako výraz kolektivní zkušenosti	60
I.5.3. Informace nebo příběh?	61
I.5.4. Seberealizace jako služba	63
I.5.5. „Sensorium communaee“	65
I.6. Kultura a subkultura, rituály pravé a nepravé	69
I.6.1. Rozšířené chápání kultury a výchova	69
I.6.2. Kulturní vzorce, utváření a prolínání kultur	72

I.7. Definice individuálního a kolektivního sdílení jazyka kultury – komunikace versus sdělnost, nepravá ritualizace	74
I.7.1. Autenticita kulturního jazyka a rituál	74
I.7.2. Kultura a pohyb informací	75
I.7.3. Sdělnost versus komunikace	76
I.7.4. Nepravá ritualizace	78
I.7.5. Komunikace, média jako nástroje manipulace	79
I.7.6. Rozdíly mezi „hrou“ a „hráčkstvím“	82
I.7.7. Strukturované jednání a jeho přirozené zdroje	82
I.8. Kolektivní a osobní mýtus a jejich představování v rituálu	86
I.8.1. Symbolizace jako zdroj kulturního vědomí	86
I.8.2. Tematizace „lidského“ a „univerzálního“ v umění	87
I.8.3. Dynamika proměny funkce znaku, rituály a utváření kulturního vědomí	89
I.9. Vliv „extensio interne“ na lidské chování	91
I.9.1. Rovnováha mezi „vnitřním“ a „vnějším“ vlivem	91
I.9.2. Riziko záměny autentického za autonomní	93
I.9.3. Postmoderní simulace těla	93
I.9.4. Význam místa a času v rituálech různých kultur	95
I.10. Sdělení vizuální a sdělení performativní	97
I.10.1. Negativní dopad jednostranného převádění performativních sdělení do vizuálních sdělovacích forem	97
I.10.2. Původ obraznosti a tělesnosti znaku	98
I.11. Vztah kultury, tradice a výchovy	100
I.11.1. Kulturnost, kultivovanost a environment	100
I.11.2. Výchova a vzdělání ve vztahu ke kultuře	101
I.11.3. Estetický soud jako výraz vyváženého vztahu ke světu ..	102
I.12. Sociologie a rituál, estetizace a ritualizace společenských systémů	104
I.12.1. Rituál jako nástroj upevňování skupinových vztahů	104
I.12.2. Rituál jako nástroj potvrzování společenské role	105
I.12.3. Estetika kolektivně sdílených forem chování jako zdroj inspirace výchovy	106
I.12.4. Sociální interakce jako zdroj inspirace akčního umění ...	107
I.12.5. Sociální interakce jako příprava na sociální roli	109
I.12.6. Rituál jako prostředek utváření modelu společenského soužití	110
I.13. Antropologické a etnologické aspekty rituálu, konec hierarchie kultur	111

I.13.1. Symbol jako prostředek utváření podoby sociální sféry ..	111
I.13.2. Návrat ke kolektivním estetickým projevům raných kultur	112
I.13.3. Rituál jako příležitost k průniku lidského, přírodního a transcendentálního světa	113
I.13.4. Totemismus	114
I.13.5. Osobní a kolektivní mýtus	115
II. DEFINICE RITUÁLU	117
II.1. Rituál jako obřad a slavnost, estetický prvek v rituálu	119
II.1.1. Rituál a jeho základní znaky	119
II.1.2. Role estetického prvku v rituálu	120
II.1.3. Integrace estetických prvků v rituálu	121
II.2. Rituál a jeho pravá funkce ve vztahu k senzibilitě a intermedialitě	123
II.2.1. Rituál a médium jeho uskutečňování	123
II.2.2. Pseudoritualizace virtuálního prostředí	124
II.2.3. Rituální akt a smysly	127
II.2.4. Rituál jako příležitost k synkretickému smyslovému vnímání	129
II.3. Druhy a funkce rituálu	131
II.3.1. Východiska rozlišování jednotlivých druhů rituálů	131
II.3.2. Sympatetické a kontaktní rituály	132
II.3.3. Rituál a animismus	134
II.3.4. Význam prahových prostorů v rituálu	134
II.3.5. Integrativní role rituálního aktu	136
II.3.6. Rituál jako příležitost k revitalizaci přirozených lidských sil	137
II.3.7. Rituál jako prostředek exteriorizace tělesnosti a interiorizace světa	139
II.4. Symboly v rituálu	141
II.4.1. Prostředky symbolizace přechodových situací v rituálu ...	141
II.4.2. Smysl symbolické figury v rituálu	143
II.4.3. Význam rozlišování symbolu a symptomu v rituálu	144
II.4.4. „Estetické“ v roli „exemplifikujícího“ a „bazálního“	145
II.4.5. Rituál a dorozumění	146
II.5. Člověk jako „osoba“ – role masky v rituálu	148
II.5.1. Výklad „masky“ ve vztahu k roli „osoby“	148
II.5.2. Masky jako prostředek zkoušky změny role	149
II.5.3. Význam masky v iniciaci	150

II.6. Rituál a existující svět, jednota jména a věci v rituálu	152
II.6.1. Rituál jako fyzicky prováděný akt	152
II.6.2. Paralely mezi vývojem myšlení divocha, dítěte a umělce ve vztahu k předmětnému světu	153
II.6.3. Rituál – pomíjivé a fixní	156
II.7. Vědění a poznání jako „akční symbolická výpověď’ o světě“	158
II.7.1. Formy vědění o světě a poznání světa ve vztahu k rituálu	158
II.7.2. Rituál jako forma zvykového vědění	160
II.7.3. Rituál jako kolektivně sdílená představa o světě	162
II.7.4. Rituální akt jako prostor rozvíjení autentické senzibility ...	164
II.8. Tři aspekty pravého rituálu – vnímání, čin a sdílení ...	166
II.8.1. Prožívání v rituálu versus verbální formulace	166
II.8.2. Jazyk pravého rituálu a „novořeč“	169
II.9. „Jinakost“, „identita“, „socializace“ a jazyk rituálu ..	170
II.9.1. Jazyk rituálu ve vztahu k „situaci světa“	170
II.9.2. Rituál a nezávaznost postmoderní řeči	171
II.9.3. Kultura a civilizace	173
II.9.4. Praxe rituálu jako cesta k nalézání vlastní identity	176
II.10. Hra a rituál	178
II.10.1. Rituál jako specifický druh hry	178
II.10.2. Hra jako prostor k tematizaci rituálních polí	179
II.10.3. Symbolizace jako podmínka rituálního charakteru hry ...	180
II.11. Rituál a pravda	182
II.11.1. Rituál jako příležitost k artikulaci pravdy	182
II.11.2. Postulování a komercializace pravdy v nepravém rituálu	184
II.12. Magická dimenze rituálního aktu	186
II.12.1. Výklad magie	186
II.12.2. Biopsychická pole	187
II.12.3. Rituál – exprese a reflexe	189
II.13. Rituál a lidskost	191
II.13.1. Význam empirické zkušenosti nabývané v rituálu	191
II.13.2. Gesta, kódy a jiné vyjadřovací prostředky v rituálu	192
II.13.3. Rituál ve vztahu k dobru a zlu	193
II.13.4. Tematizace řádu v rituálu	194
II.14 Rituál a životní styl	196
II.14.1. Rituál a vytváření kultů	196
II.14.2. Původ forem utvářejících životní styl	197
II.14.3. Symbolická interakce jako základ kódování životního stylu	199

II.14.4. Rituál jako výraz životního stylu a jako předmět zájmu umělců	200
II.14.5. Rituál a jeho univerzální mýtický základ	202
II.14.6. Vztah rituálu k „totálnímu umění“	203
II.14.7. Rituál jako příležitost k sebeprezentaci	205
II.14.8. Účel a smysl rituálu	206
II.15. Nepravý rituál – rituál jako manifestace profánního jevu	209
II.15.1. Rituál jako prostředek šíření informace	209
II.15.2. Komeracionalizace rituálu	210
II.15.3. Rituál jako anamnéza	211
II.16. Pojetí „primitivního“ jako ahistorického, chaos, řád a funkce rituálu	212
II.16.1. Pojetí času v primitivních a civilizovaných společnostech	212
II.16.2. Rituál jako akt tvoření a stvoření	213
II.16.3. Rituál jako akt vymezování sebe sama vůči přírodnímu a společenskému	215
II.16.4. Rituál a řád	216
III. RITUÁL V AKČNÍM UMĚNÍ	219
III.1. Umění 20. století a prvky rituality	221
III.1.1. Počátky umění a rituál	221
III.1.2. Role umění v prožívání psychofyzické identity	223
III.1.3. Synkreze dynamiky života a uměleckého gesta v dadaismu	224
III.1.4. Mezi hrou, obrazem a performancí	226
III.1.5. Obraz jako „zpráva o události“	228
III.1.6. Rituální fyzické gesto a ikonická konfigurace motivů v grafických a malířských projevech	230
III.1.7. Umění jako proces	230
III.1.8. Umění a média	231
III.1.9. Prostředí a událost v umění	233
III.1.10. Životní styl jako inspirace umění	234
III.1.11. Rituál a land art	235
III.1.12. Umění jako fyzická akce	236
III.1.13. Umění mimo galerie	238
III.1.14. Individuální mytologie	240
III.2. Rituál v českém akčním umění	244
III.2.1. Ritualita jako výraz specifčnosti českého akčního umění	244

III.2.2. Podoby rituálu v českém akčním umění	245
III.3. Umění 20. století a antropologické kořeny	
náboženství	251
III.3.1. Vztah umění k náboženství	251
III.3.2. Příčiny oživení religiózního kultu v umění	252
III.3.3. Dílo jako proces	253
III.3.4. Jednání jako prostředek uměleckého vyjádření	254
III.4. Materiálovost v umění akce	256
III.4.1. Symbolický obraz a symbolická akce	256
III.4.2. Role vizuality, svět „jako skutečnost“ a svět „jako obraz“	257
III.4.3. Význam performativního gesta v umění	259
III.4.4. Umění a mýtus	261
III.4.5. Rituál jako příležitost ke zpřítomnění mýtu	262
III.5. Mezi rituálem, uměním a životem	264
III.5.1. Umění a skutečnost	264
III.5.2. Umění mimo instituce, rituály – „místo“ a „nemísto“ a prezentace umění	266
III.5.3. Vědomí času, prostorovosti a tělesnosti a umělecké dílo	272
III.5.4. Proměna těla v rituálu	275
III.6. Rituály v umění a předmětnost	278
III.6.1. Člověk a svět věcí	278
III.6.2. Role věcí v rituálu	281
III.6.3. Věci a události	283
III.6.4. Smyslová zkušenost, expresivita a rituální prvky v umění	284
III.6.5. Umění, rituály a kódy	285
III.7. Živly a rituál umělce	288
III.7.1. Rituál a téma živlů v umění akce	288
III.7.2. Tematizace živlů a ritualizace přírodního místa	289
III.7.3. Synchronizace prostoru a rytmu těla s prostorem a rytmem živlů	290
IV. RITUÁL A VÝCHOVA UMĚNÍM	293
IV.1. Čas výchovy jako evokace mýtického času, rituál jako exemplární výchovný úkon	295
IV.1.1. Prožitek mýtického času a smysl výchovy	295
IV.1.2. Potřeba hledání exemplárního	297
IV.1.3. Vědomí původu a výchova	299
IV.1.4. Jazyk kultury a integrace společenství	301
IV.2. Umělecko-pedagogické projekty z pohledu filozoficko-antropologických základů výchovy	303
IV.2.1. Pedagogické projekty vytvořené umělci 20. století	303

IV.2.2. Vývoj umění a pedagogická praxe	304
IV.2.3. Umění a výchova mimo instituce	307
IV.2.4. Umění jako prostředek sebevýchovy	308
IV.3. Význam performativního prvku v polyestetické výchově	309
IV.3.1. Performance a integrace esteticko-výchovných disciplín	309
IV.3.2. Umění a „činná výchova“	310
IV.3.3. Rovnováha fyzického a psychického jako podmínka úspěchu výchovy	312
IV.3.4. Rituál ve výchově z pohledu pedagogické antropologie ..	313
IV.3.5. Zdroje hledání metod a cílů současné výchovy	314
IV.3.6. Výchova hrou a rituálem	315
IV.4. Význam rituálu v historii výchovy	319
IV.4.1. Rituál jako zvláštní druh interakce z pohledu různých pedagogických modelů 20. století	319
IV.4.2. Druhy interakcí v pedagogickém procesu	323
IV.4.3. „Život s přírodou“	324
IV.4.4. „Život s lidmi“	325
IV.4.5. „Život s duchovními jsočnostmi“	325
IV.5. „Rozšířená výchova“, Spontánní a řízené rituály dětství	326
IV.5.1. „Rozšířená výchova“	326
IV.5.2. Rituál jako prostředek fixace sociální role	328
IV.5.3. Umělecké formy jako výchovný nástroj	329
IV.5.4. Role umění v reformních pedagogických projektech	330
IV.5.5. Rituál v alternativních školách	332
IV.6. Duchovní pedagogika a rituál ve výchově	333
IV.6.1. Expresce, kontemplace, reflexe a rituál	333
IV.6.2. Duchovní pedagogika	334
IV.6.3. Vnitřní hodnota normy	335
IV.6.4. Duchovnost a performativita ve výchově	336
RESUMÉ, BIBLIOGRAFIE	339
Resumé	341
Resume	343
Bibliografie	345